

QUADERN DE TEATRE

Jordi Coca

Un humor intel·ligent

1. L'herència de Grock

Quim Masferrer ha obtingut el premi de la Institució de les Lletres Catalanes. Trobo, sincerament, que és un encert haver premiat la seva feina, tot i que, per a segons qui, els plantejaments del Teatre de Guerrilla resultin poc ortodoxos i poc purs des del punt de vista lingüístic. En realitat, segons em sembla, amb menys no es podia fer més. Em refereixo, és clar, a *Som i serem*, l'únic espectacle que he vist d'aquesta companyia formada per Quim Masferrer, que actua i dirigeix, i per Carles Xuriguera i Rafel Faixedas. Carles Xuriguera, un actor extraordinari, en iniciar-se l'espectacle apareix a escena amb una cadira a la mà i, durant uns segons, la sosté enlaire. De fet, ens la presenta, i en aquest acte simple a mi m'ha semblat veure-hi un sentit homenatge al món dels clowns, al millor del món dels clowns, que en la meua mitologia personal s'encarna en el gran pallaso Grock i la seva herència. No pretenc, ni de lluny, fer la competència al meu admirat amic Jordi Jané i al seu Quadern de Circ. Calia, però, fer aquesta referència inicial, ja que, *Som i serem*, tot i ser un espectacle plenament teatral, parteix en bona mesura d'una idea moderna, despulada, concentrada en la seva essència més íntima en el món dels clowns.

Però anem a poc a poc. A un home se li ressequen els peus i, per prescripció facultativa, se'ls remulla amb aigua i sal, ajudat pel seu company. Es fa referència a un metge que ha substituït l'anterior, i que no acaba de tenir la confiança de ningú. Després, un home jove, sempre apressat, va i ve fins que, finalment, per consell dels altres dos, acaba prenent un bany complet de la mateixa aigua amb sal miraculosa que és transvasada curiosament i amb respecte d'un recipient a un altre... I això és tot. Això és el que ens explica l'espectacle. Però, naturalment, el que ens diu és molt més. I el que ens diu té a veure amb el millor que pot oferir l'art teatral: els suggeriments, els sobreentesos, els silencis, la complicitat, la presència feta carn del sagrat (en clau humorística o tràgica). Potser el millor teatre és essencialment això: un entramat subtil i profund de complicitats entre els qui miren i els qui actuen a partir de la premissa que allò que esdevé als éssers humans en part és per culpa seva i en part se'ls escapa de les mans. En un moment determinat de l'obra els actors es permeten la gran broma de reflexionar sobre el teatre i, per exemplificar-nos quel·lo

hauria de ser un espectacle, ens expliquen exactament el que estem veient representat.

En entrar a *Som i serem* de seguida percebem una altra característica: els personatges són uns tipus que hem d'anar descobrint lentament malgrat que, ja d'entrada, se'ns mostren en la seva totalitat. Novament estem davant d'una enorme troballa i d'una constant del millor teatre: mai no es pot enganyar l'espectador, mai no se li poden oferir pistes falses. El que sigui que es mostra ha de ser sempre veritat, una veritat que el públic, el personatge mateix, o els altres personatges, han d'anar confirmant i desentortolligant. Aquí es tracta, aparentment, d'uns

Però en realitat el que acabem veient és molt més que això: acabem veient l'absurditat d'aquestes actituds, la fragilitat dels humans, l'entendridora misèria de viure, la foscor de tantes i tantes certes, el cor insegur que finalment batega en cadascun de nosaltres. És, tal com deia, l'herència de Grock, la millor herència d'un clown genial.

2. Pobres paraules!

Els mots són en realitat fets de goma, transparents, i tenen mil cares. Allò que volen dir depèn de tantíssims factors que podem acabar creient que no serveixen per entendre'ns. Un simple "Ei...!" de salutació, quan es troben tres personatges de *Som i serem*, reiterat

de ser no únicament acumulatius, sinó multiplicadors. Un gag ressona en el següent, un mot que fa referència als peus del dissortat, "ressecs...", ens remet als moments inicials... I, per damunt de tot, regna amb plena sobirania la simplicitat d'un espai que només compta amb dues cadires, una lletera, una galleda, una palangana i un cubell que apareix al final. Això és tot. Ara, però, tal com passava amb l'argument, de la simplicitat en sorgeix la meravella. Sense decorat, sense argument pròpiament dit, sense grans despeses, amb un *atrezzo* mínim, només amb talent, el Teatre de Guerrilla –un nom que no diu el que són– ens regala un dels espectacles més rics que he vist en els darrers temps.

Val a dir, d'altra banda, que potser és injust parlar només d'aquest espectacle, ja que la companyia té en repertori una trilogia del que ells anomenen teatre antropològic d'humor corrosiu. La trilogia la formen *Teatre total*, només amb dos actors, *Som i serem* i *El directe*. De moment només n'he pogut veure un.

3. Els perills

La proposta de la companyia Teatre de Guerrilla té, tanmateix, certs perills. Talment fos un dels personatges, el temorós de les catàstrofes futures, m'avanço imprudent tot plantejant neguits que potser ens podríem estalviar. El primer és la televisió, l'èxit que els arriba de la televisió. Haurien d'estalviar-se o de controlar molt aquesta popularitat

fàcil que, certament, duu gent al teatre, però que la duu amb condicions i amb predisposicions que són perilloses. L'altre neguit és la mecanització dels recursos. El conjunt se sosté, de fet, en la imprescindible frescor que ha de tenir cada representació. Això, que és una constant vàlida per a tothom, en el cas del Teatre de Guerrilla em sembla encara més evident, ja que, sense cap altre suport, ni argumental, ni escenogràfic, tot reposa en la subtilitat de la interpretació. És imprescindible que darrere els arquetips, darrere les identifications immediates que poden provocar el riure fàcil, es transparenti aquesta grandesa que ens arriba del desconcert, la impotència i la ingènua alegria que travessa els homes en cada situació que ens toca de viure. Sense aquest tremolar, sense aquesta impalpable indulgència de la mirada, tot resulta banal.

Tanmateix, de moment, la qüestió és no perdre's *Som i serem*. A cap preu. És el millor del millor. Tota una joia.

'Som i serem' s'estrena el dia 24 a la sala 2 del teatre Capitol de Barcelona

homes provincians, amb poca cultura, amb una paupèrrima capacitat d'expressió oral, amb un vocabulari tan reduït que gairebé mai no arriben a designar les coses, els sentiments i les idees amb el seu nom. Se'ns presenten al·lusions, aproximacions, reiteracions que, de tant repetides, sembla que ja no cal explicar, tot i que en realitat no ens diuen res en la seva literalitat. Però, per les esclatades d'aquestes dificultats patètiques, per les fissures d'uns caràcters diferentment obtusos, ens arriba un doll d'aigua fresca, l'humor més intel·ligent que he vist des de fa temps en un teatre, i l'expressió corporal més precisa i rica –tot i aparentar el contrari– que ens puguem arribar a imaginar.

Dels tres personatges, un és l'home negatiu, el pessimista, l'ésser atemorit per les catàstrofes futures. L'altre és el feble, l'insegur, el servicial, el que no entén o entén amb dificultat. El tercer és l'home que va de pressa, l'home que no té temps de viure, cofoi com està dels seus múltiples negocis i afanys.

dotzenes de vegades amb intencions i actituds diferents –a freqüència de la coreografia amb un simple gest de buscar el cos de l'altre, o de rebutjar-lo–, ens acaba mostrant l'enorme riquesa i les possibilitats de la llengua, fins i tot quan es redueix a la mínima expressió. Els temors que traspua el personatge negatiu quan pensa que els hauria passat als seus peus si l'hagués atès el nou metge, i la resposta de l'atemorit, repetida també fins al deliri i de maneres diferents ("Però no ho ha fet..."), novament ens duu fins a l'emoció més completa. Estem en un territori riquíssim de possibilitats, a cavall entre el teatre de l'absurd, els clowns, les millors situacions d'algunes parelles del primer cinema, com per exemple Stan Laurel i Oliver Hardy, i un joc subtil amb el costumisme.

Els jocs verbals, plens de castellanismes hàbilment usats, amb la pobresa lèxica ja esmentada, ens permetrien de multiplicar els exemples. Però, tant les situacions que es creen com els recursos que s'hi usen tenen el mèrit